

ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਫਾਰਮਰਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਜੀ ਐਸ ਕਾਲਕਟ ਅਤੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪੇਰੀਵਾਲ ਨੂੰ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ । ਸਾਬਕਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾ. ਮੁਖਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਪੀ ਏ ਯੂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਜਸਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ।

ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪੇਰੀਵਾਲ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪੇਰੀਵਾਲ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨਰਾਇਣ ਪੇਰੀਵਾਲ ਪਿੰਡ ਖਿੱਪਾਵਾਲੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਕਾਸ, ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਛੇਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਜੱਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 32 ਏਕੜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 96 ਏਕੜ ਠੋਕੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਲ 128 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਪੇਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 39 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਖੇਤੀ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਖੇਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੱਭਣੀ ਔਖੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਪੇਰੀਵਾਲ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 64 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬੀ. ਕਾਮ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਕਾਲਤ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਦੇ 39 ਸਾਲਾ ਤਜਰਬੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫਲ ਉਤਪਾਦਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਫਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤੇ। ਸਿਰਫ਼ ਖੁਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਪੇਰੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੇਜ਼ਰ ਕਰਾਹੇ ਨਾਲ ਪੱਧਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੰਵਾਰੀ ਹੈ। ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਧੀ ਵਰਤ ਕੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਖਾਦ ਲਈ ਜੰਤਰ ਅਤੇ ਗੁਆਰਾ ਬੀਜ ਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸੀ ਰੂੜੀ ਅਤੇ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਝੋਨੇ

ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਅਤੇ ਤੂੜੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਲਚਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤ ਕੇ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਖਰਚੇ ਵੀ ਘਟਾਏ ਹਨ। ਖਿੱਪਾਂ ਵਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ 100 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਬਾਗ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੱਕਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਮਾਦ, ਕਣਕ ਅਤੇ ਬਾਸਮਤੀ 1121 ਕਿਸਮ ਬੀਜਦੇ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2 ਟਰੈਕਟਰ 35 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ, ਛੋਟਾ ਟਰੈਕਟਰ 18 ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ, ਟਰਾਲੀ, ਟਰਾਲਾ, ਰੋਟਾਵੇਟਰ, ਸੀਡ ਡਰਿੱਲ ਮਸ਼ੀਨ, ਰੋਟਰੀ ਟਿਲਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਢਾਂਚਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2 ਟਿਊਬਵੈੱਲ, ਸਬਮਰਸੀਬਲ ਪੰਪ, 3 ਪਾਣੀ ਭੰਡਾਰਨ ਦੇ ਟੈਂਕ ਵੀ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ 7 ਗੋਦਾਮ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਪੇਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰੀਕਾਰਡ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 25 ਪਲਾਟਾਂ ਅਤੇ 6 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਟੈਗ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਲਈ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਹ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਗਾਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਨ 2003 ਵਿੱਚ 85 ਫੀਸਦੀ ਰਕਬਾ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਜਾਈ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਦੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਆਇਆ। ਆਪਣੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਵੈਕਸਿੰਗ ਅਤੇ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੀੜੇ ਮਕੌੜਿਆਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ 1500 ਲਿਟਰ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ ਬਿਜਲਈ ਸਪਰੇਅ ਪੰਪ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ 50 ਏਕੜ ਬਾਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਛਿੜਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2011-12 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 81 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂ ਅਤੇ 14 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲਟਾ ਫਲ ਲਗਾਏ ਅਤੇ 1.7 ਲੱਖ/ਏਕੜ ਕਿੰਨੂ ਅਤੇ 1.2 ਲੱਖ/ਏਕੜ ਰੁਪਏ ਮਾਲਟਾ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਣਕ, ਬਾਸਮਤੀ ਅਤੇ ਗੰਨਾ ਵੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਖੁਦ ਵਿਕਰੀ

ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਦਿੱਲੀ, ਬੰਗਲੌਰ, ਚੇਨਈ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਇੰਦੌਰ, ਕਾਨਪੁਰ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਰਾਂਡ ਐਲ ਐਸ ਪੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਖੁਦ ਮੰਡੀਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਮ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ 15-20 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਕਮਾਈ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ, ਪੱਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪਰਖ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਉਹ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਉੱਤਮ ਨਮੂਨਾ ਵੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪੇਰੀਵਾਲ ਦੇ ਬਗੀਚਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ।